

93025 Arhivalije
930253 Arhivalije
u Rijeci

KRČKE ARHIVALIJE U HISTORIJSKOM ARHIVU U RIJECI

(Saopćenje na Znanstvenom skupu Društva arhivskih radnika Hrvatske i Povijesnog društva otoka Krka, u Haludovu kraj Malinske, 14. listopada 1971. god.)

Kad bismo htjeli izvesti zaključak samo na temelju činjenice što je Općina Krk povjerila vršenje arhivske službe Arhivu u Rijeci, tada bi iz tog zaključka trebalo proizlaziti da se u tom Arhivu nalaze pohranjeni svi spisi i sva arhivska građa koja je na tom otoku nastala, odnosno koja je na tom otoku nekad bila pohranjena. Međutim, stvarno stanje je sasvim drukčije. U riječkom Historijskom arhivu pohranjen je danas tek neznatni dio nekad prebogatog nasljeđa povijesnih izvora otoka Krka. To je gotovo isključivo arhivska građa nastala na tom otoku tijekom XIX. stoljeća, ali pretežno se radi o građi XX. stoljeća.

Razlozi koji su do toga doveli mogu postati razumljivi samo onda ako se uzme u obzir, bar u najosnovnijim crtama, povijest tog otoka, odnosno povijest onih ustanova na otoku Krku koje su u svom djelovanju stvarale pisanu građu na pergameni ili papiru.

I.

Tragove najstarije povijesti otoka nalazimo u epigrafskim spomenicima među kojima se naročito ističe glagoljicom i na našem jeziku napisani regist darovnice kralja Zvonimira opatiji Sv. Lucije u Juranđvoru, vjerojatno iz kraja XI. ili početka XII. stoljeća. Ostale najsta-

rije vijesti nalazimo najčešće u mletačkim dokumentima.¹ Već na početku XII. stoljeća postojalo je kneštvo Krčkih knezova. To kneštvo traje s manjim prekidima gotovo do kraja XV. stoljeća.² Nema sumnje da je u toku djelovanja Krčkih knezova u upravi otokom, suđenju i gospodarskom poslovanju (ubiranju podavanja kao i trošenju sredstava) tijekom nekoliko stoljeća nastala neka pisana građa. Brojne isprave i pisma što su ih napisali Krčki knezovi rasute su danas širom svijeta u mnogim arhivima i zbirkama. Njihovo postojanje svjedoči da je obitelj Krčkih knezova morala imati na otoku Krku svoju kancelariju a vrlo vjerojatno i neku svoju arhivu, spremnicu svršenih spisa. No, arhivska građa te spremnice nije se sačuvala ni dionu. Vrlo je vjerojatno da je poslije prevarnog izvlašćenja posljednjeg Krčkog kneza Ivana godine 1480, ta građa pretežnim dijelom uništena a ostatak raspršen.

Mletačka vladavina otokom, koja je uslijedila nakon Krčkih knezova, od kraja XV. pa gotovo do kraja XVIII. stoljeća, uvela je administraciju, suđenje i gospodarenje otokom na način uobičajen u ostalim komunama na Jadranu potpalim pod mletačko gospodstvo. U krčkoj komuni, jednako kao i u susjednim komunama pod Venecijom, razvijala se arhiva u kancelariji mletačkog providura otoka. Uz upravne i sudske spise — sređene na tipičan način unutar vremenskog razdoblja uprave pojedinog providura kako ih nalazimo primjerice u osorskom,³ creskom ili nekom drugom sličnom arhivskom fondu — pohranjivane su vjerojatno i knjige i evidencije o gospodarenju otokom (tzv. »Camera fiscal«, naški: Komora) a vjerojatno i knjige notarskih imbrevijatura umrlih notara.⁴

---

¹ Vidi, *Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, sv. 2 do 15, izdanje JAZU, Zagreb 1904—1934., zatim S. Ljubić, *Listine* sv. I do 10 te *Commissiones et relationes Venetae*, istog pisca sv. I do III u *Zbirci Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, u izd. JAZU u Zagrebu 1868. do 1891; a zatim i nastavak *Mletačkih uputstava i izvještaja* sv. IV do VI, od Grge Novaka u istoj zbirci JAZU u Zagrebu 1964—1970.

² Vidi, Vj. Klaić, *Krčki knezovi Frankapani*, knj. I, Zagreb 1901.

³ Vidi, opširan »*Inventar arhiva općine Osor — serija II. (1459—1945)*« u *Vjesniku državnog arhiva u Rijeci*, sv. I Rijeka, 1953, str. 219 do 359.

⁴ Notarske su se knjige po smrti notara pohranjivale u gradovima pod mletačkom upravom u pismohrane gradova. Na taj su se način pohranjivale vjerojatno i u Krku. To potvrđuje činjenica što su se neke notarske knjige još u ovom stoljeću čuvale u Kotarskom sudu u Krku, kamo su bile prenesene iz općine kada su sudovi počeli odvojeno poslovati za austrijske vlasti otokom, poslije odlaska Mlečana.

Zbog društveno-političkih i teritorijalnih promjena krajem XVIII. stoljeća došao je otok Krk pod austrijski suverenitet pa je u tim granicama, ako preskočimo kratko razdoblje francuske okupacije, ostao sve do 1918. godine. Kao posljedica te državno-političke promjene došlo je do promjene vođenja administracije sudstva itd. Uveden je tip austrijske kancelarijske administracije. Spisi u registraturama novonastalih krčkih ustanova, organa vlasti i sudstva gomilali su se u skladu s ondašnjim propisima o kancelarijskom poslovanju.

Sva ta arhivska građa skupljena tijekom proteklog vremena pretrpjela je od polovine XIX. stoljeća pa do naših dana vrlo teška oštećenja. Državno-političke promjene nastale kroz to razdoblje, kao i organizacione promjene s njima u vezi, utjecale su izravno ili neizravno na omalovažanje vrijednosti arhivske građe nastale u prošlosti. Arhivska građa, smatrana bezvrijednom, bezobzirno se uništavala. Najtežu sudbinu doživljavala je u časovima političkih promjena naročito ona građa koja je nastala djelovanjem omrznutih organa.

Arhiva, nastala radom krčkih providura za mletačke vladavine otokom (1480—1797), bila je do šezdesetih godina prošlog stoljeća pohranjena u zgradi krčke općine. Požar općine, koji je registrirao G. Vassilich, uništio je najvećim dijelom taj neobično važan arhivski fond.⁵ Danas nije moguće utvrditi da li se i koliko tog arhiva spasilo niti kakva je sudbina bila spašenih ostataka.⁶

Jednako tešku sudbinu doživio je i preostali arhiv općine Krk koji je nastao radom njenih organa od 1851. do 1945. godine. Prema službenom izvještaju iz 1953. godine taj je arhivski fond predan 1949. godine kao bezvrijedan papir u industrijsku preradu.

Godine 1942. spalila je talijanska vojska spise Okružnog kapetanata Krk (Bezirkshauptmannschaft Veglia, 1905—1918) zajedno sa spisima ranijih Komesarijata i Kotarskog suda Krk (I. R. Commessariato e giudizio distrettuale).⁷

Ni arhivi, registrature ostalih općina na otoku Krku nisu imali bolju sudbinu. Arhivi općine Dubašnica većim dijelom a općine Dobrinj u cijelosti uništeni su od talijanske vojske 1942. godine, dok su arhiv općine Punat spalili Nijemci 1944. godine.

---

⁵ Vidi, Giuseppe Vassilich, Statuto della città di Veglia, u Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria, Vol. I, Poreč 1885, str. 51.

⁶ G. Vassilich, na nav. mjestu piše: »Rukopis ovog STATUTA bio je pošteđen od vatre koja je pred nekih dvadeset godina uništila Općinu u Krku, pa je slučajno pronađen u Žitnici (Fontego) zameten bezbrojem drugih papira« (Prijevod D. Kl.) Vjerojatno se »bezbroj drugih papira« odnosi i na arhivsku građu nekadanje Krčke općine.

⁷ Prema izvještajima sa službenih putovanja ondašnjih arhivskih radnika u riječkom Arhivu.

Stare zemljišne knjige iz Kotarskog suda i dio katastarskih mapa i karata iz Katastarskog ureda odneseni su i vjerojatno uništeni od talijanskih jedinica 1942. godine.⁸

Još prije II. svjetskog rata (1941—1945. god.) otpremljene su iz Kotarskog suda u Krku stare notarske knjige, pisane dobrim dijelom glagoljicom, u Zagreb.⁹

II.

Od sve arhivske građe, koja se tijekom vremena stvarala i čuvala na otoku Krku, još je najbolje sačuvana ona koja se i danas nalazi u arhivima i pismohranama crkvenih ustanova i organizacija. Sumarni podaci o toj građi prikupljeni su u riječkom Arhivu.

Međutim, kako program arhivske službe u Hrvatskoj predviđa izradu jednog kompletnog vodiča kroz sve arhivske fondove u arhivima i izvan arhiva, to se kao nužnost nameće potreba izrade što potpunijih popisa i te arhivske građe koja se nalazi kod crkvenih ustanova i organizacija. Zahvaljujući suradnji Biskupije u Krku popisana je već starija građa te biskupije, dok će se ostala građa biskupije i kaptola popisati naknadno. U toku je i postupak detaljnog popisivanja arhivske građe i rukopisa u samostanu franjevacu na Košljunu. Pored te građe bit će potrebno izraditi i popise u samostanu franjevacu u Krku i kod župnih ureda u Vrbniku, Baški, Poljicama i Dubašnici. Vrednija građa iz samostana u Glavotoku odnesena je u samostan trećoredaca u Zagrebu na Ksaveru.

III.

Historijski arhiv u Rijeci započeo je sustavno preuzimanje arhivske građe s otoka Krka tek poslije 1949. godine, kada je Arhiv osnovan kao samostalna ustanova. U početku je glavna pažnja posvećena utvrđivanju stvarnog stanja postojanja arhivske građe kao i utvrđivanju gdje se ta građa danas nalazi.

Tijekom 1953. i idućih godina izvršeni su pregledi kod svih važnijih krčkih političko-teritorijalnih organa, sudskih organa, ustanova, društvenih organizacija i ustanova (kod krčke Biskupije, kod samostana i kod župa).¹⁰

⁸ Ipak su se katastarske mape otoka Krka sačuvale dobrim dijelom brigom radnika u Katastarskom uredu.

⁹ One se danas nalaze u Arhivu Hrvatske. No pored tih nalaze se neki dijelovi notarskih knjiga i u Arhivu JAZU u Zagrebu.

¹⁰ Vidi, Ivan Žic-Rokov i Mihovil Bolonić, Popis starijeg arhiva Krčke biskupije, Vjesnik Historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu, sv. XV. Rijeka, 1970, str. 341—365.

Prva preuzimanja arhivske građe s otoka Krka izvršena su 1951. a posljednja 1970. godine.

Prema stanju krajem mjeseca rujna 1971. godine u spremištima i trezorima Historijskog arhiva u Rijeci nalazi se sljedeća arhivska građa koja potječe s otoka Krka:

1. Spisi općine Baška preuzeti 1953. godine u 23 sanduka i 13 vreća. Ti su spisi naknadno u Arhivu u Rijeci registraturno sređeni i za njih je izrađen privremeni inventar. Taj fond čine 84 knjige i registra te 390 svežanja spisa; svi su spisi naknadno ponovno pregledani i stavljeni u arhivske kutije (ukupno 260 kutija). Spisi i knjige odnose se na vremensko razdoblje od 1804. do 1951, no fond nije kompletno sačuvan. Sadržajno se spisi uglavnom odnose na lokalnu samoupravu. Za izučavanje političkog stanja na otoku značajniji su spisi od: 1918—1920. i 1941—1945. godine. Za izučavanje razvitka turizma vredniji su spisi za razdoblje 1926—1941.

2. Vrlo nepotpuno sačuvani spisi općine Vrbnik preuzeti su u Arhiv godine 1966. Fond je naknadno u Arhivu u Rijeci registraturno sređen pa sadrži 66 knjiga i registara te 63 svežnja spisa. Vremenski obuhvaća razdoblje od 1921. do 1940. godine, dok je od starijih spisa nastalih između 1839. i 1889. godine sačuvana tek beznačajna količina. Knjige se odnose, najvećim dijelom, na evidenciju naplate općinskih i državnih poreza (ove posljednje naplaćivala je općina u tzv. prenesenom djelokrugu). Sačuvani su zapisnici općinskih sjednica za razdoblje 1913. do 1930. Od ostalih spisa nešto su značajniji spisi Kupališnog povjerenstva pri općini za godine 1929. do 1939. kao i spisi Vrbničkog društva za štednju za vrijeme od 1908. do 1939. godine.

3. Tijekom 1970. godine preuzete su u arhivska spremišta u Rijeci registrature Narodnog odbora kotara Krk (1943—1955) te općine Krk (1955—1959). Spisi su naknadno registraturno sređeni u riječkom Arhivu. Taj fond sačinjava sada 58 knjiga i registara te 137 arhivskih kutija spisa.

Zajedno s ta dva fonda preuzete su i manje registrature Mjesnih narodnih odbora: Baška (15 knjiga i 18 kutija spisa), Baška Draga (4 knjige i 6 kutija spisa), Dobrinj (5 knjiga i 12 kutija spisa), Kras (3 knjige i 4 kutije spisa), Polje (5 kutija spisa), Gabonjin (2 kutije spisa), Sužanj (2 kutije spisa), Punat (117 knjiga te 37 kutija spisa), Omišalj (31 knjiga i 17 kutija spisa), Vrbnik (18 knjiga i registara te 14 kutija spisa). Za preuzetu građu sastavljen je poseban popis a izrada vodiča i inventara je u toku.

4. Počev od 1951. godine preuzimane su u riječki Arhiv matične knjige župnih ureda otoka Krka nastale do sedamdesetih godina XIX. stoljeća. Većina župnih ureda predala je matične knjige koje se odnose

na razdoblje od 1815. do 1870. godine, izuzev župnog ureda u Krku, koji je predao Matice rođenih u razdoblju 1565—1619, 1694—1782. i od 1815—1855. Isti župni ured u Krku predao je i Matice vjenčanih u razdoblju od 1707. do 1870, te Matice umrlih od 1657. do 1864. Neki župni uredi predali su sve tri vrste matičnih knjiga (Dobrinj, Dubašnica, Omišalj i Punat), dok su otali predali većinom samo po jednu vrstu matičnih knjiga (samo Knjigu rođenih dali u ž. u. Miholjice, Kornić, Stara Baška, a samo Knjigu umrlih ž. u. Sv. Vid).

5. Na područje otoka Krka odnose se također i drugi spii koji se nalaze u sastavu drugih fondova pohranjenih u riječkom Arhivu. To su naročito fondovi onih ustanova i političko-teritorijalnih organa sa sjedištem u Rijeci koji su u prošlosti bili u sudskom ili pak u administrativno-političkom postupku nadređena instancija odnosnim organima i ustanovama na otoku Krku. Takva je ustanova bio npr. C. K. Kape-tanat u Rijeci (1813—1822), zatim Istarski zemaljski sabor i Izvršni odbor Zemaljskog sabora Istre (1861—1918). Ova dva posljednja fonda sadrže brojne spise koji se odnose na cijelo područje Krka.

U arhivskom fondu Samostana augustinaca u Rijeci nalaze se sa-čuvane dvije pergamene iz 1549. i 1551. godine o kupoprodaji neke zemlje u Dubašnici. U zbirci fragmenata raznih fondova nalaze se po-hranjeni fragmenti jednog rukopisa o povijesti Krka od XIII. do XVIII. st. U istoj zbirci nalaze se i prijepisi nekih dokumenata obitelji Bon-martini iz Krka koji se odnose na vrijeme između XVI. i XVIII. stoljeća.

6. Da bi donekle nadoknadio manjak arhivske građe za starije razdoblje koja je propala, kako je naprijed spomenuto, Arhiv u Rijeci započeo je akciju mikrosnimanja sve vrednije starije građe koja se nalazi izvan trezora i spremišta Arhiva. Tu je akciju podupro Fond kulture u Krku materijalnim sredstvima pa je dosad snimljeno preko 3000 snimaka u negativu i isto toliko u pozitivu (dia). Najveći dio tih snimaka odnosi se na pergamene i diplome Samostana franjevac na Košljunu (274) odnosno rukopisa, većinom glagoljskih (2055) iz istog Samostana. Pored toga izrađene su mikrosnimke dviju glagoljicom pi-sanih knjiga J. Sormilića notara, iz Dubašnice (465), koje se sada nalaze u Zagrebu u Arhivu Hrvatske. Isto tako snimljeni su i rukopisi Krčkog statuta, pisanog latinskim jezikom, te Vrbničkog statuta pisa-nog hrvatskim jezikom, glagoljicom. Ti su rukopisi inače pohranjeni u trezorima Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu.

7. Radi zaštite najvrednije arhivske građe od nepogoda i nepredvid-ljivih oštećenja, Arhiv je tijekom 1971. godine izvršio snimanje krčkih Matica rođenih, vjenčanih i umrlih (preko 3000 snimaka u negativu i isto toliko u pozitivu).

IV.

Prikazano stanje arhivskih fondova otoka Krka u riječkom Arhivu i arhivske građe sačuvane na samom otoku, danas pokazuje velike praznine nastale u nekad bogatoj baštini arhivske građe otoka Krka. Neke od tih praznina su neispunjive. No, postoji još znatan dio krčkih povijesnih izvora koji su tijekom prošlog, a i ovog stoljeća preselili u druga sjedišta. Mada bi vraćanje te građe na mjesto gdje bi se ona morala čuvati po logici svog postanja bilo i opravdano i korisno, znam da će se to moći izvesti vrlo teško. Imajući u vidu te teškoće i vrijeme potrebno da ih se odstrani, preostaje jedino brzo i praktično rješenje da se sva takva vrlo vrijedna građa mikrosnimama, a snimke pohrane u Arhivu u Rijeci, gdje će stajati na raspolaganju istraživačima u duhu postojećih propisa. Tim bi se postupkom, uostalom, izvršilo i najefikasnije osiguranje te građe.

Danilo Klen